

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра економічної теорії

О.О. Фоміна, О.О. Зиза, К.С. Москаленко

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ**

МІКРОЕКОНОМІКА

**Кривий Ріг
2017**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра економічної теорії

О.О. Фоміна, О.О. Зиза, К.С. Москаленко

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ**

МІКРОЕКОНОМІКА

Ступінь: бакалавр

Затверджено на засіданні
кафедри економічної теорії
Протокол № 16
Від «10»квітня 2017 р.

Схвалено навчально-методичною радою
ДонНУЕТ
Протокол № 7
від «28» квітня 2017 р.

Кривий Ріг
2017

ББК 65.012.2я73

Ф 76

УДК 378.147:330.101.541 (072)

Рецензенти:

Л.М. Самосьонок- канд. екон. наук, доцент;

С.О. Єрмак- канд. екон. наук, доцент.

Фоміна О.О., Зиза О.О., Москаленко К.С.

Ф76Мікроекономіка [Текст] : метод. рек. до вивч. дисц. / О.О.Фоміна, О.О. Зиза, К.С. Москаленко; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. економічної теорії.– Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2017. –54 с.

Методичні рекомендації розроблені для надання допомоги студентам всіх економічних спеціальностей до вивчення дисципліни «Мікроекономіка». У методичних рекомендаціях сформульовано мету та задачі дисципліни, представлено зміст семінарських/практичних занять, наведено питання для обговорення та самостійну роботу студентів з описом методу її опрацювання.

ББК 65.012.2я73

©Фоміна О.О., Зиза О.О.,
Москаленко К.С., 2017
©Донецький національний
університет економіки і
торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського, 2017

ЗМІСТ

Вступ	4
ЧАСТИНА 1 Методичні рекомендації з вивчення дисципліни	5
1. Опис дисципліни	5
2. Мета та задачі дисципліни	5
3. Структура дисципліни	5
4. Теми семінарських занять	6
5. Самостійна робота	6
6. Індивідуальні завдання	6
7. Методи навчання	7
8. Методи контролю	7
9. Розподіл балів, які отримують студенти	7
10. Шкала оцінювання: національна та ECTS	8
11. Методичне забезпечення	8
12. Рекомендована література	8
ЧАСТИНА 2 Методичні рекомендації з підготовки до практичних та семінарських занять	11
Змістовий модуль 1 «Теорія ринку. Теорія поведінки Суб'єкта економічної діяльності»	11
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	11
Тема 2. Ринок та його механізм: мікроекономічний аналіз	14
Тема 3. Теорія еластичності	17
Тема 4. Теорія поведінки споживача	20
Тема 5. Теорія поведінки виробника. Підприємство як мікроекономічний суб'єкт	24
Тема 6. Витрати виробництва	28
Змістовий модуль 2 «Теорія поведінки фірми. Теорія ринкових структур»	32
Тема 7. Основи ринкових структур. Досконала конкуренція	32
Тема 8. Недосконала конкуренція: чиста монополія	36
Тема 9. Ринок монополістичної конкуренції	39
Тема 10. Олігополія	42
Тема 11. Ринки факторів виробництва	45
Тема 12. Загальна рівновага і ефективність ринкової системи	48

ВСТУП

Методичні рекомендації підготовлені згідно програми нормативної дисципліни «Мікроекономіка» для студентів напрямів підготовки 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 292 «Міжнародні економічні відносини» всіх форм навчання.

Мікроекономіка розділ - економічної теорії, який вивчає взаємодію окремих економічних суб'єктів та досліджує механізм функціонування конкретних ринків. Суб'єктами можуть бути окремі споживачі, робітники, вкладники капіталу, фірми тощо. Мікроекономічна теорія з одного боку, пояснює, як і чому приймають рішення окремі господарюючі суб'єкти, а з іншого – вивчає взаємодію суб'єктів у процесі утворення більших структур – галузевих ринків.

Мікроекономіка розкриває основні закономірності функціонування ринкової економіки на рівні товаровиробника та споживача і показує механізм прийняття рішень господарюючими суб'єктами, які прагнуть досягти максимального задоволення потреб в умовах використання обмежених ресурсів.

Головна мета методичних рекомендацій – надати допомогу студентам у підготовці до поточного модульного контролю, а також сприяти закріпленню теоретичних знань, допомогти отримати певні вміння і навички щодо аналізу діяльності суб'єктів господарського механізму на мікрорівні.

З метою успішного вивчення курсу мікроекономіки в кожній темі виокремлено теоретичні питання, вправи, тести і задачі для самоконтролю.

Методичні рекомендації щодо підготовки до поточного модульного контролю певною мірою допоможуть студентам оволодіти знаннями з дисципліни «Мікроекономіка», а викладачам будуть корисними в процесі проведення практичних і семінарських занять, розробки завдань поточного і підсумкового контролю знань студентів.

ЧАСТИНА 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Обов'язкова для бакалаврів	
Загальна кількість годин –150 год	Семестр	
	1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –4 год самостійної роботи студента –4,3 год	Лекції	
	36 год.	8 год.
	Практичні, семінарські	
	36 год.	8 год.
	Лабораторні	
	0 год.	0 год.
	Самостійна робота	
78 год.	134 год.	
Вид контролю: екзамен		

2. Мета та задачі дисципліни

Мета дисципліни є вивчення економічної поведінки основних суб'єктів господарювання (споживачів та виробників) в межах різних ринкових структур.

Задачі дисципліни – допомогти студентам зрозуміти та засвоїти основні поняття, закони та закономірності функціонування ринкової економіки на мікроекономічному рівні та навчити застосовувати свої знання на практиці.

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекцій	практичних	самостійної роботи.		лекцій	практичних	самостійної роботи.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Теорія ринку. Теорія поведінки споживача								
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	12	2	2	7	12	1		
Тема 2. Ринок та його механізм: мікроекономічний аналіз	12	3	2	7	12	1	1	10
Тема 3. Теорія еластичності	12	3	2	7	12	1		11
Тема 4. Теорія поведінки споживача	14	5	3	7	14	2	2	10
Тема 5. Теорія поведінки виробника. Підприємство як мікроекономічний суб'єкт	14	4	3	7	14			14
Тема 6. Витрати виробництва	13	3	2	7	13			13
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	77	20	14	42	77	5	3	58
Змістовий модуль 2. Теорія поведінки фірми. Теорія ринкових структур								
Тема 7. Основи теорії ринкових структур. Досконала конкуренція	12	4	2	7	12	1	1	10

Тема 8. Недосконала конкуренція. Чиста монополія	13	3	2	8	13			13
Тема 9. Ринок монополістичної конкуренції	12	3	2	7	12	1	1	10
Тема 10. Олігополія	12	3	2	7	12	1		11
Тема 11. Ринки факторів виробництва	12	3	2	7	12		1	11
Тема 12. Загальна рівновага і ефективність ринкової системи	12	3	2	7	12			12
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	73	19	12	43	73	3	3	67
Усього годин	150	39	26	85	150	8	6	136

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	2
2	Тема 2. Ринок та його механізм: мікроекономічний аналіз	2
3	Тема 3. Теорія еластичності	2
4	Тема 4. Теорія поведінки споживача	3
5	Тема 5. Теорія поведінки виробника. Підприємство як мікроекономічний суб'єкт	3
6	Тема 6. Витрати виробництва	2
7	Тема 7. Основи теорії ринкових структур. Досконала конкуренція	2
8	Тема 8. Недосконала конкуренція. Чиста монополія	2
9	Тема 9. Ринок монополістичної конкуренції	2
10	Тема 10. Олігополія	2
11	Тема 11. Ринки факторів виробництва	2
12	Тема 12. Загальна рівновага і ефективність ринкової системи	2
Разом		26

5. Самостійна робота

1. Огляд періодичної і монографічної наукової літератури.
2. Добір статистичної інформації щодо попиту та пропонування в межах різних ринкових структур.
3. Підготовка тез доповідей з метою виступу на університетських, всеукраїнських та міжнародних семінарах та конференціях.

6. Індивідуальні завдання

1. Наукові підходи до теорії поведінки споживача: минуле та сучасне.
2. Наукові підходи до теорії поведінки монополіста та монополістичного конкурента: минуле та сучасне.
3. Наукові підходи до теорії поведінки олігополіста: минуле та сучасне.
4. Раціональна поведінка: теорія та практичний досвід.
5. Особливості стратегій взаємодії фірм-олігополістів за кордоном
6. Особливості стратегій взаємодії фірм-олігополістів в Україні.
7. Цінова дискримінація: закордонний та вітчизняний досвід
8. Змова та захист галузі від неявної змови: теорія, закордонний та вітчизняний досвід

9. Особливості захисту галузі від входження нових конкурентів: теорія, вітчизняний та закордонний досвід
10. Ризик в мікроекономіці
11. Реакція попиту на зміну доходу: теоретичні підходи та практика
12. Економічна ефективність та соціальна справедливість – антагонізм чи синергізм.
13. Антимонопольна політика в Україні
14. Антимонопольна політика в європейських країнах
15. Антимонопольна політика у США та інших неєвропейських країнах
16. Зовнішні та внутрішні ефекти у мікроекономіці
17. Особливості функціонування природних монополій в Україні
18. Особливості функціонування природних монополій за кордоном
19. Ринок праці : теорія, вітчизняний та закордонний досвід
20. Ринок капіталу: теорія, вітчизняний та закордонний досвід
21. Ринок людського капіталу: теорія, вітчизняний та закордонний досвід
22. Ринок землі: теорія, вітчизняний та закордонний досвід

7. Методи навчання

Навчальні заняття, складання конспекту лекцій, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, розв'язання практичних завдань.

8. Методи контролю

Поточний модульний контроль, ректорський контроль, атестація, іспит.

№	Поточний контроль: види робіт	Нарахування балів
1	2	3
1	Поточне тестування (два модуля)	10 балів
2	Написання рефератів та есе, виступ на семінарі	5 балів
3	Усна відповідь у межах змістових модулів	5 балів
4	Участь у наукових конференціях, наукових конкурсах, олімпіадах	5 балів
5	Написання та публікація наукової статті	10 балів
6	Систематичне відвідування аудиторних занять	5 балів
7	За кожен пропуск аудиторних занять (без поважної причини) штраф	1 бал

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						Підсумковий тест (екзамен)	Сума в балах
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	50	100
-	4	6	10	-	-	4	4	8	4	4	6		

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
75-79	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
20-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 19	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Електроні лекції.
2. Перелік сучасної вітчизняної і закордонної навчальної і наукової літератури.
3. Банк статистичних даних.
4. Тематична добірка матеріалів до практичних завдань.
5. Комплекти контрольних питань для самостійної перевірки знань студентів.
6. Методичні вказівки до проведення контролю методом тестування.
7. Засоби діагностики.

12. Рекомендована література

Базова

1. Фоміна О.О. Мікроекономіка [Текст] : конспект лекцій з дисципліни / О. О. Фоміна; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, каф. економічної теорії. – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2016. – 77 с.
2. Безугла В. О. Мікроекономіка : Навч. посіб. / В. О. Безугла, І. І. Постіл. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
3. Вінніченко І. І. Мікроекономіка : Навч. посіб. / І. І. Вінніченко, Н. В. Дадій, С. О. Корецька. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 272 с.
4. Калініченко О. В. Мікроекономіка. Практикум : Навч. посіб. / О. В. Калініченко, Л. М. Березіна. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
5. Косік А. Ф. Мікроекономіка : Навч. посіб. / А. Ф. Косік, Г. Е. Гронтковська. – 2-ге вид., перероб. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 438 с.
6. Мікроекономіка : Навч. посіб. / В. І. Мельникова, В. Г. Яременко, О. П. Мельникова, В. О. Корнівська. – К. : Професіонал, 2005. – 400 с.
7. Мікроекономіка : Підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, А. І. Ігнатюк; За ред. В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2007. – 677с.

8. Нарижна Л. Д. Мікроекономіка в схемах: Навч. посіб. / Л. Д. Нарижна, Л. Н. Пономарьова. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 160 с.
9. Нуреев Р. М. Курс мікроекономіки. Учебник для вузов./ Р. Нуреев – М.: издательская группа НОРМА – ИНФРА М, 2010. – 572 с.
10. Павленко І. М. Мікроекономіка : Навч. посіб. / І. М. Павленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 288 с.
11. Пустовійт Р. Ф. Методика розв'язування задач з мікроекономіки : Навч. посіб. - 2-ге вид. □ К. : Кондор, 2005. – 102 с.
12. Рудий М. М. Мікроекономіка : Навч. посіб. / М. М. Рудий, В.В. Жебка. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
13. Старостенко Г. Г. Мікроекономіка : Навч. посіб. / Г. Г. Старостенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 152 с.
14. Стеблій Г. Я. Мікроекономіка : Навч. посіб. / Г. Я. Стеблій. – К. : Фірма "ІНКОС", Центр навчальної літератури, 2007. – 221 с.
15. Ястремський О. І., Гриценко О. Г. Основи мікроекономіки : Підручник. □ К. Знання - Прес, 2007. □ 579 с.
16. Мікроекономіка і макроекономіка (теоретичні основи і навчальний тренінг): навч. посіб. для студ. галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» денної та заочної форм навчання / Л.В.Проданова, О.О.Фоміна – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2015. – 172 с.

Допоміжна

1. Базилінська О.Я. Мікроекономіка: теорія та практика. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 271 с.: іл.. – Бібліогр.: с. 270-271.
2. Островерх П. І., Погребняк О. О. Деякі особливості функціонування ринкових структур в Україні // Формування ринкової економіки в Україні. Науковий збірник. Спецвип. 13. – Львів: Інтереко, 2004.– с. 39-47.
3. Погребняк О. О. Ринкові структури у розрізі критеріїв економічної ефективності // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування. Серія „Економіка”. Спецвип. 4. - Рівне, 2002. – с. 92-97.
4. Экономическая теория: учебник для вузов: задачи, логические схемы. Методические материалы / Санкт-Петербургский институт экономики и финансов; под ред. А. И. Добрынина, Л. С. Тарасевича. – СПб: Питер, 2009.– 440с.
5. Экономическая теория: учебник для студентов вузов / С. В. Мочерный, В. Н. Некрасов, В. Н. Овчинников, В. В. Секретарюк. – М.: Приор, 2010. – 415 с.
6. Экономическая теория: учебник для студентов вузов экономических специальностей / Н. И. Базылев, М. Н. Базылева, С. П. Гурко и др.; под ред. Н. И. Базылева, С. П. Гурко. – 3-е изд., переработанное и дополненное. – Минск: БГЭУ, 2010. – 743 с.
7. Экономическая теория: учебное пособие для студентов неэкономических специальностей вузов / В. Л. Ключня, И. В. Новикова, М. Л. Зеленкевич и др.;

- под общ. Ред. В. Л. Ключни, И. В. Новикова. – Минск: ТетраСистемс, 2010. – 397 с.
8. Экономическая теория в схемах и графиках: учебное пособие / Аникин А. А., Джаман М., Ерасова Е. А. и др. – СПб.: университет, 2010. – 73с.
 9. Иохин В. Экономическая теория: учебник / В. Иохин. –М.: Юристъ, 2009.– 848с.
 10. Экономическая теория: учебник для студентов вузов / Бродская Т. Г., Бургонов О. В., Видяпин В. И. И др. – М.: ИНФРА – М, 2011. – 714 с.
 11. Мікроекономіка: Пакет комплексних завдань для поточного та підсумкового контролю знань студентів економічних спеціальностей всіх форм навчання / Фоміна М.В., Кузьменко В.В., Кінько О.М., Карасьова Ю.М. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – 107 с.
 12. Микроэкономика:/ Пиндайк Р., Рубинфельд Д./ Сокр. пер. с англ. / Науч. ред.: В. Т. Борисович, В. М. Полтерович, В. И. Данилов и др. – М.: Экономика. Дело, 2010. – 530 с.
 13. Пода А. К. Мікроекономіка. Збірник задач для студентів економічних спеціальностей: навчальний посібник / Пода А. К., Вашків О. П., Куц Л. Л. – К.:ІСДО, 2011. – 123 с.
 14. Слухай С. В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки./ Слухай С. В. – Київ: Лібра, 2011. – 256 с.
 15. Фоміна М.В. Мікроекономіка: Навч. посібник / Фоміна М.В. -Донецьк, 2009. - 345 с.
 16. Фоміна М.В.. Мікроекономіка: практикум / Фоміна М.В. – Д, ДонНУЕТ, 2012. – 126 с.
 17. Хайман Д. Н. Современная микроэкономика: анализ и применение. / Хайман Д. .- В 2-х т.: Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 2010 – Т. 2. – 320 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс].- Режим доступу : [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [http:// Міністерство фінансів України www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua)
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.minpraci.gov.ua>
5. Офіційний сайт Державної податкової служби [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [http://Україниwww.sta.gov.ua](http://www.sta.gov.ua)
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України[Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

ЧАСТИНА 2.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

«ТЕОРІЯ РИНКУ. ТЕОРІЯ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД МІКРОЕКОНОМІКИ

I. Теоретичні питання:

1. Предмет, суб'єкти та об'єкт мікроекономіки.
2. Основні поняття та припущення.
3. Методи мікроекономічних досліджень.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Що представляє собою мікроекономіка як наука?
2. Які етапи розвитку пройшла мікроекономіка? Хто стояв у її витоках?
3. Чим мікроекономіка відрізняється від макроекономіки?
4. В чому полягає проблема вибору?
5. На використанні яких методів базуються мікроекономічні дослідження?
6. Що являє собою крива виробничих можливостей?
7. Чим пояснюється спадний характер кривої виробничих можливостей та її випукла форма? Що може викликати її зсув?
8. Що собою представляють ресурси? Які вони мають властивості? Чи всі ресурси є обмеженими?
9. Які проблеми створює перед суспільством обмеженість виробничих ресурсів? Обмеженість яких ресурсів стримує сьогодні економічний розвиток людства взагалі та України зокрема? Як, на вашу думку, слід вирішувати проблему обмеженості цих ресурсів?
10. Як вирішується проблема взаємодії ринкового механізму і державного регулювання в різних економічних системах?

III. Тестові завдання:

1. Мікроекономіка – це:

- а) розділ економіки, що вивчає поведінку індивідуальних господарських суб'єктів в різних ринкових структурах;
- б) розділ економіки, що вивчає поведінку індивідуальних господарських суб'єктів в межах лише виробничих відносин;
- в) розділ економіки, що вивчає поведінку індивідуальних господарських суб'єктів в межах лише комерційних відносин;

- г) розділ економіки, що вивчає поведінку індивідуальних господарських суб'єктів в межах лише споживчих відносин.
- 2. Економічна модель не є:**
- а) ідеальним типом економіки або політики;
 - б) інструментом для економічних прогнозів;
 - в) комплексом економічних принципів;
 - г) поясненням, як функціонує економіка та її окремі сектори.
- 3. Що з переліченого нижче вивчає мікроекономіка:**
- а) виробництво в масштабі усієї економіки;
 - б) чисельність зайнятих у господарстві;
 - в) загальний рівень цін;
 - г) виробництво молока та динаміку його ціни.
- 4. Ідеальний тип економіки або політики це:**
- а) економічна модель;
 - б) економічна величина;
 - в) мікросистема;
 - г) економічна система.
- 5. Що з переліченого нижче вивчає мікроекономіка:**
- а) виробництво в масштабі всієї економіки;
 - б) чисельність зайнятих у господарстві;
 - в) загальний рівень цін;
 - г) виробництво молока та динаміку його ціни.
- 6. Основним мотивом поведінки економічних суб'єктів є:**
- а) максимізація вигоди;
 - б) допомога ближньому;
 - в) виробництво товарів;
 - г) мінімізація ризиків.
- 7. Чи можна відносити до економічних ресурсів гроші?**
- а) не можна, тому що гроші є фінансовим засобом;
 - б) можна, але якщо вони використовуються для купівлі капітальних ресурсів;
 - в) можна тільки в тому випадку, якщо ними оплачуються послуги праці.
 - г) можна, якщо гроші утримуються на банківському рахунку.
- 8. Для якої економічної теорії є характерним мікроекономічний аналіз:**
- а) класичної політичної економії;
 - б) неокласичної економічної теорії;
 - в) кейнсіанства;
 - г) інституціоналізму.

- 9. Альтернативна вартість Вашого навчання в університеті є:**
- а) гроші, що Ви витрачаєте на навчання, книги, проїзд і т.п.;
 - б) найбільш цінна альтернатива Вашому навчанню, яку Ви загубили в результаті навчання в інституті;
 - в) найменш цінна альтернатива Вашому навчанню, яку Ви загубили в результаті навчання в інституті;
 - г) сума зарплати, що Ви будете одержувати, коли закінчите інститут.

10. Загальний рівень цін та безробіття вивчається у курсі:

- а) мікроекономіки;
- б) макроекономіки;
- в) менеджменту;
- г) міжнародних фінансів.

IV. Задачі

№1

Побудуйте та проаналізуйте криву виробничих можливостей за такими даними:

Вид продукції	Альтернативні виробничі можливості			
	0	200	400	600
Телевізори	0	200	400	600
Магнітофони	200	160	100	0

№2

Студент під час зимових канікул може заробити 1000 грн. чи поїхати на відпочинок. Вибравши відпочинок, студент склав систему витрат:

1. Плата за відпочинок – 400 грн.
2. Транспортні витрати – 80 грн.
3. Витрати на харчування – 600 грн.

Чому будуть дорівнювати альтернативні витрати?

№3

Каменяр витрачає на викладку однієї стіни 1 год. 20 хв., ще 10 хв. йому необхідно для виготовлення нового цегляного розчину. Його учень витрачає на викладку 2 год., а на приготування розчину 20 хв. Яку максимальну кількість стін вони зможуть викласти за 8-годинний робочий день? Як їм раціонально побудувати роботу, використовуючи принцип порівняльної переваги?

№4

Кваліфікованому менеджеру, який за 1 год. заробляє 60 грн. необхідно відремонтувати кран на кухні. Він має достатньо навичок, щоб зробити це власноруч та швидше, ніж професійний майстер. На виконання такої роботи економісту потрібно буде 1 год., у той час як майстру – 2 год.

Розрахуйте, при якій максимальній ціні послуг майстра (за 1 год.) менеджеру вигідно його найняти для ремонту крана.

№5

В країні N за умови максимального зростання всіх ресурсів виробляються тільки два види товару – літаки та машини.

Якщо всі ресурси країни будуть залучені у виробництво літаків, то може бути виготовлено 70 од., якщо всі ресурси будуть залучені у виробництво машин, то може бути виготовлено 700 од.

Побудуйте криву виробничих можливостей. Проаналізуйте зміни на графіку, якщо у виробництво літаків буде застосований інтенсивний фактор виробництва. Чи зміниться у цьому випадку альтернативна вартість виробництва? Позначте на графіку точки, які б відповідали ефективним і неефективним способам використання обмежених ресурсів.

ТЕМА 2. РИНОК ТА ЙОГО МЕХАНІЗМ: МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

I. Теоретичні питання:

1. Ринок як система економічних відносин.
2. Попит на товари та послуги та його фактори.
3. Пропозиція товарів та послуг та її фактори.
4. Ринкова рівновага та її різновиди.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Що собою представляє ринок? Які бувають форми ринків?
2. Охарактеризуйте ринкові структури.
3. Поясніть закон попиту. Чому крива попиту має від'ємний нахил?
4. Які фактори впливають на попит? Що відбувається з кривою попиту, коли кожний з цих факторів змінюється?
5. В інфляційній ситуації має місце різке зростання ціни на всі товари. Чи має місце зростання попиту під час інфляції? Чи стимулюють інфляційні ціни збільшення виробництва і пропозиції товарів?
6. Поясніть закон пропозиції. Чому крива пропозиції є висхідною?
7. Які фактори впливають на пропозицію? Що відбувається з кривою пропозиції, коли кожний з цих факторів змінюється?
8. Що представляє собою ринкова рівновага? Яка буває рівновага на ринку?
9. Наведіть приклади товарів, рівновага на конкурентних ринках яких не буде встановлена.
10. В яких галузях економіки дія ринку може бути неефективною?

III. Тестові завдання:

1. Яке з цих тверджень помилкове?

- а) ринок – це будь-які взаємодії між людьми з приводу обміну товарами, але не послугами;
- б) між ціною і обсягом попиту існує непряма залежність;
- в) основним ціновим фактором для попиту і пропозиції є ціна;
- г) рівновага на ринку встановлюється у момент досягнення компромісу між покупцями і продавцями певного продукту.

2. Якщо Ваш попит на ювелірні вироби зростає по мірі збільшення Ваших прибутків, то ювелірні вироби для Вас є:

- а) Товар першої необхідності;
- б) нормальний товар;
- в) предмет розкоші;
- г) нейтральний товар.

3. Якщо ціна на товар підвищується:

- а) попит на нього, як правило, зменшується;
- б) крива попиту на товари-замінники зміщується ліворуч;
- в) крива попиту на товари-комплементи зміщується ліворуч;
- г) обсяг попиту, як правило, збільшується.

4. Зростання числа покупців призведе:

- а) до переміщення нагору по кривій попиту;
- б) до переміщення униз по кривій попиту;
- в) до зсуву вліво кривої попиту;
- г) до зсуву вправо кривої попиту.

5. Закон пропозиції не має місця:

- а) коли час занадто короткий, для того, щоб зробити додаткову одиницю продукції;
- б) у сфері послуг;
- в) для товарів, вироблених за допомогою праці виробника;
- г) для дуже довгого періоду часу.

6. При ціні вище ціни рівноваги має місце:

- а) дефіцит;
- б) інша рівноважна ціна;
- в) надлишок;
- г) додатковий попит;

7. Який фактор буде змінюватись, якщо рухатись вздовж кривої пропозиції чаю:

- а) кількість виробників кави;
- б) ціна на чай;
- в) технологія виробництва кави;

г) заробітна плата працівників, що виробляють каву.

8. Які з наведених нижче товарів є товарами-замінниками?

- а) фотоапарат і фотоплівка;
- б) олія і маргарин;
- в) телевізор і телефон;
- г) одяг і їжа.

9. Якщо два товари взаємозамінні, то зростання ціни на перший викликає:

- а) падіння попиту на другий товар;
- б) зростання попиту на другий товар;
- в) збільшення обсягу попиту на другий товар;
- г) падіння обсягу попиту на другий товар.

10. Що теоретично може викликати зниження попиту на товар X?

- а) збільшення доходів споживачів;
- б) збільшення цін на товари-субститути товару X;
- в) очікування росту цін на товар X;
- г) зменшення пропозиції товару X.

IV. Задачі:

№1

Якщо рівняння кривої пропозиції зошитів має вигляд: $Q_S = -2000 + 10000P$, а криву попиту задано рівнянням $Q_D = 6000 - 4000P$, що станеться внаслідок встановлення верхньої межі ціни у розмірі 10 грн.? Чи перебуватиме ринок у рівновазі?

№2

Крива попиту на хліб у селі N визначається наступним рівнянням: $Q_D = 9 - 2P$. Крива пропозиції описується рівнянням: $Q_S = 6 + 4P$. Які будуть рівноважна ціна та обсяг товару?

№3

Функція попиту $Q_D = 4 - P$ на товар має вигляд $Q_D = 4 - P$. Функція пропозиції має вигляд $Q_S = -2,5 + 1P$. Розрахуйте рівноважну ціну і рівноважний обсяг попиту. Побудуйте графіки попиту і пропозиції, зазначте рівноважну ціну.

№4

Функція попиту на товар $Q_D = 16 - P$. Функція пропозиції $Q_S = -8 + 4P$. Розрахуйте рівноважну ціну. Допустимо, що попит зменшився на 40%. Розрахуйте нову рівноважну ціну.

№5

Функція попиту на даний товар має вигляд: $Q_D=40-P$. функція пропозиції має вигляд: $Q_S=-5+4P$. розрахуйте рівноважну ціну та рівноважний обсяг попиту та пропозиції до і після таких державних заходів.:

- 1) Уряд вводить непрямий податок, що сплачується продавцем у розмірі 2,5 грош. од. з кожної проданої одиниці товару.
- 2) Держава вводить непрямий податок, що сплачується продавцем у розмірі 50% від ціни, що сплачує покупець за кожну придбану одиницю.
- 3) Держава вводить порядок, відповідно до якого, за кожну продану одиницю виробники отримують дотацію з державного бюджету у розмірі 2,5 грош. од.
- 4) Держава вводить порядок, відповідно до якого, за кожну продану одиницю виробники отримують дотацію з державного бюджету у розмірі 50% від ціни, що сплачується покупцем.

ТЕМА 3. ТЕОРІЯ ЕЛАСТИЧНОСТІ

I. Теоретичні питання:

1. Еластичність попиту: види, показники, чинники.
2. Еластичність пропонування: показники, види, чинники.
3. Часові періоди і пристосування ринку.
4. Практичне застосування теорії еластичності.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Що показує еластичність попиту за ціною?
2. Від чого залежить еластичність попиту за ціною?
3. Чи завжди виробнику вигідно підвищувати ціну?
4. Які основні чинники формують цінову еластичність попиту на: картоплю, молоко, сигарети, холодильники, сіль, жіноче взуття, зошити, біжутерію, автомобілі, бензин, апельсини, вироби з діамантами.
5. Чому при розрахунку коефіцієнтів цінової еластичності попиту і пропозиції для виміру динаміки ціни і кількості продукції використовуються відсотки, а не абсолютні величини?
6. Як змінюється виторг від продажу товарів при еластичному, нееластичному попиті?
7. Наведіть приклади товарів з високою еластичністю по ціні. Від чого залежить еластичність попиту по ціні?
8. Наведіть приклади товарів з високою еластичністю попиту по доходу.
9. Наведіть приклади пари товарів з високою і низькою перехресною еластичністю.
10. Як впливає фактор часу на еластичність пропозиції?

III. Тестові завдання:

1. Попит на благо є нееластичним за ціною, якщо коефіцієнт еластичності:
 - а) більше 2;
 - б) більше 1, але менше 2;
 - в) менше 1;
 - г) менше 0.

2. Крива абсолютно нееластичного попиту являє собою:
 - а) вертикальну лінію;
 - б) горизонтальну лінію;
 - в) криву лінію з від'ємним нахилом;
 - г) криву лінію з додатнім нахилом.

3. Еластичність попиту за доходами залежить від:
 - а) ціни;
 - б) смаків споживачів;
 - в) рівня грошового доходу;
 - г) пропонування певного товару.

4. Визначте блага, що є компліментами:
 - а) героїн і марихуана;
 - б) газета і туалетний папір;
 - в) ноутбук і комп'ютер;
 - г) підручники «Економікс» К.Макконнелла, С.Брю і «Економіка» С.Фішера, Р.Дорнбуша, Р.Шмалензі?

5. Еластичність пропозиції залежить здебільшого від:
 - а) кількості товарів-замінників даного продукту;
 - б) проміжку часу, протягом якого продавці можуть пристосуватися до зміни цін;
 - в) того, чи є даний товар предметом першої необхідності або розкоші;
 - г) того, належить даний товар до предметів тривалого користування чи поточного споживання.

6. Якщо коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною більший за нуль, то ці товари є:
 - а) взаємозамінними;
 - б) доповнюють один одного в споживанні;
 - в) незалежними;
 - г) нормальними.

7. Попит на товар є еластичним у разі, якщо:
 - а) загальна виручка збільшується зі зменшенням ціни;

- б) загальна виручка зменшується зі зменшенням ціни;
- в) зміна цін не впливає на величину загальної виручки;
- г) крива попиту зміщується праворуч.

8. Нормальний товар – це:

- а) будь-який товар, що звичайно купується споживачами;
- б) будь-який товар, для якого є інші товари, що можуть бути використані на його місці;
- в) товар, попит на який зростає в міру зниження доходів;
- г) товар, попит на який росте в міру росту доходів.

9. Найбільш важливим чинником цінової еластичності є:

- а) число товарів – замінників;
- б) наявність товару;
- в) число покупців, які мають потребу у товарі;
- г) час.

10. Припустимо, Ви прагнете купити акції на фондовій біржі. Вашою метою є бажання отримати максимальний прибуток. Ви упевнені, що в найближчі декілька місяців споживчі прибутки населення будуть знижуватися. У цих умовах було б найкращим рішенням придбати акції компаній, що роблять _____ товари, попит на котрі _____ :

- а) нормальні, високо еластичний по доходах;
- б) нормальні, низько еластичний по доходах;
- в) нормальні, нееластичний по доходах;
- г) низької якості, нееластичний по доходах.

IV. Задачі:

№1

Якщо ціна на продукт збільшиться з 1,5 тис. грн. до 2 тис. грн., то величина попиту знизиться з 100 до 50 од. Чому дорівнює еластичність попиту за ціною? Чи є попит еластичним?

№2

Функція попиту має вигляд $Q_D=4200-3P$. При якій ціні цінова еластичність попиту дорівнюватиме (-1,5)?

№3

З підвищенням зарплатні споживача з 200 грн. до 300 грн. попит на продукцію фірми А зріс на 30%. Чому дорівнює еластичність попиту по доходах?

№4

Розрахуйте цінову еластичність попиту на продукцію фірми виходячи з наступних даних про об'єм продажу при різних цінах:

Об'єм продажу, шт.	1	2	3	4	5	6	7
Ціна, грош. од.	200	180	160	140	120	100	80

№5

Ціна на товар X зросла від 200 грош. од. до 400 грош. од., в результаті чого попит на товар Y збільшився з 4000 до 5000 шт. щоденно. Розрахуйте перехресну еластичність попиту. Дайте відповідь, товари X та Y взаємодоповнюючими чи взаємозамінними?

№6

Ринок блага характеризують прямолінійні функції попиту і пропозиції:

$$P^D = 10 - 1/4 * Q$$

$$P^S = 16 - 1/4 * Q$$

Знайдіть, якою має бути податкова ставка продажу одиниці блага, щоб загальна виручка продавців була максимальною.

ТЕМА 4. ТЕОРІЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА

I. Теоретичні питання:

1. Потреби і корисність.
2. Мета і обмеження споживача.
3. Вибір споживача і його оптимізація.
4. Зміна рівноваги споживача.
5. Ефекти доходу і заміни.
6. Ринковий попит. Поняття споживчого надлишку.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Чим визначається цінність товару з позицій споживача і з позицій виробника?
2. Чи існує чітка математична залежність між загальною і граничною корисністю?
3. Поясніть кардиналістський і ординалістський підходи до визначення корисності.
4. Чим визначаються форма і місце розташування кривих байдужості? Чому криві байдужості не перетинаються?
5. Яким чином криві байдужості можуть бути використані для побудови кривої попиту?
6. Яким чином зміна ціни товару і доходу споживача впливають на кількість і структуру набору благ, які він купує?
7. Які фактори визначають бюджетне обмеження споживача? Чи завжди споживач діє в рамках даного бюджетного обмеження?

8. Поясніть, чому точка дотику бюджетної лінії з кривою байдужості відповідає стану рівноваги споживача? Чому будь-яка точка, у якій бюджетна лінія перетинає криву байдужості не є рівноважною?
9. Як співвідносяться ефект заміни і ефект доходу для різних категорій товарів: кращих, гірших і Гіффена?
10. Яким чином зміна доходу споживача впливає на його добробут?

III. Тестові завдання:

1. Припустимо, що Віктор одержує 123 од. корисності від споживання одного бутерброда і 50 од. корисності від споживання другого бутерброда. Чому дорівнює розмір граничної корисності другого бутерброда (в одиницях корисності)?
 - а) 173;
 - б) 50;
 - в) 73;
 - г) 0.
2. Припустимо, Ольга одержує 60 од. корисності від споживання яблука і 90 од. корисності від споживання двох яблук. Чому дорівнює гранична корисність другого яблука (в одиницях корисності)?
 - а) 150;
 - б) 30;
 - в) 0;
 - г) 90.
3. За інших рівних умов, збільшення доходу призведе до того, що бюджетна лінія:
 - а) зрушиться вліво;
 - б) зрушиться вправо;
 - в) не зрушиться;
 - г) розвернеться навколо точки перетинання бюджетної лінії й осі абсцис управо.
4. Що демонструє висхідний вигляд кривих Енгеля:
 - а) товар є нормальним;
 - б) товар є нижчим;
 - в) товар є нейтральним;
 - г) абсолютну еластичність попиту.
5. Що таке товари Веблена?
 - а) попит, на які збільшується зі зниженням ціни;
 - б) попит, на які зменшується зі зростанням ціни;
 - в) попит, на які збільшується зі зростанням ціни;
 - г) попит, на які не змінюється ніколи.

6. **За інших рівних умов, збільшення доходу призведе до того, що бюджетна лінія:**
- а) зрушиться вліво;
 - б) зрушиться вправо;
 - в) не зрушиться;
 - г) зрушиться вверх.
7. **Споживач знаходиться у стані рівноваги, якщо:**
- а) отримує рівну корисність від кожного товару, що споживається;
 - б) отримує рівну сукупну корисність на гривню, витрачену на товар;
 - в) отримує рівну граничну корисність від кожного споживаного товару;
 - г) отримує рівну граничну корисність на гривню, витрачену на кожний товар, що споживається.
8. **Якщо для товару А обсяг попиту зростає разом із зростанням ціни, то товар А це:**
- а) товар Гіффена;
 - б) звичайний товар;
 - в) малоцінний товар;
 - г) товар розкоші.
9. **Який з наступних товарів показує найбільший ефект доходу?**
- а) алкогольні напої;
 - б) холодильники;
 - в) бензин;
 - г) житло.
10. **Який з наступних товарів покаже найменший ефект доходу?**
- а) сіль;
 - б) м'ясо;
 - в) картопля;
 - г) полуниця.

IV. Задачі:

№1

Під час обідньої перерви робітник в буфеті зазвичай купує суп, салат та чай. Коли робітник максимізує загальну корисність від обіду, гранична корисність супу становить – 22,5, гранична корисність салату – 18, гранична корисність чаю – 15. Скільки коштує суп та салат, якщо чай коштує 3 грн.

№2

Відомо, що Оленка більше любить тірамісу, ніж чізкейк, а шоколадний торт – більше, ніж тірамісу. Побудуйте карти байдужості для кожної пари товарів.

№3

Місячний бюджет споживача становить 3200грн., використовується на придбання двох товарів А і Б. Ціна товару А= 20грн., товару Б=40грн. Побудуйте бюджетну лінію. Як повинно змінитися співвідношення цін на товари А і Б, якщо бюджетна лінія почала обертатися вправо навколо осі товару Б і показала збільшення купівлі товару А?

№4

Споживач витрачає 260 грн. за тиждень на фісташки і мигдаль. Гранична корисність фісташок для нього визначається рівнянням: $40-4x$, де x – кількість фісташок, кг.

Гранична корисність мигдалю становить: $60-6y$, де y – кількість мигдалю, кг. Ціни товарів відповідно 40 грн. та 20 грн. Яку кількість горіхів придбає раціональний споживач?

№5

Дані про загальну корисність різноманітної кількості спідниць та блузок наведено нижче.

Кількість спідниць	Корисність	Гранична корисність	Кількість блузок	Корисність	Гранична корисність
0	0		0	0	
1	100		1	50	
2	190		2	95	
3	270		3	135	
4	340		4	170	
5	400		5	200	
6	450		6	225	
7	490		7	245	
8	520		8	260	
9	540		9	270	
10	550		10	275	

Ціна спідниці – 800 грн. Ціна блузки – 400 грн. Прибуток 4800 грн.

Розрахуйте граничну корисність зазначених благ. Зобразіть графічно отримані дані та закон спадної граничної корисності. Визначте реальний прибуток споживача, виражений у кількості придбаних спідниць та блузок.

№6

Виходячи з сітки споживача визначте, від скількох одиниць товару А має відмовитись споживач з метою придбання третьої одиниці товару В? Назвіть як називається цей процес.

Кількість товару А	Кількість товару В
36	2
24	4
14	6
6	8
0	10

№7

Щоранку батьки Андрія дають йому на дорогу 30 грн. Йогурт в шкільній їдальні коштує – 10 грн., а булочка 4 грн. Чому дорівнює нахил бюджетного обмеження Андрія, якщо він витрачає повністю свій бюджет на йогурт і булочку.

ТЕМА 5. ТЕОРІЯ ПОВЕДІНКИ ВИРОБНИКА. ПІДПРИЄМСТВО ЯК МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ СУБ'ЄКТ

I. Теоретичні питання:

1. Модель поведінки виробника.
2. Виробнича функція. Загальний, середній і граничний продукт.
3. Оптимальна комбінація ресурсів. Заміщення факторів виробництва.
4. Рівновага виробника. Розширення виробництва. Лінія зростання й віддача від масштабу.
5. Витрати виробництва і прибуток.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Що таке фірма? У чому різниця між підприємством і фірмою?
2. Що таке виробнича функція? Чому неможна приймати рішення про подальшу діяльність фірми, спираючись тільки на дані, отримані при дослідженні виробничої функції?
3. Як в теорії граничної продуктивності визначається попит на ресурси?
4. У чому сенс закону спадної граничної продуктивності?
5. Чому ізокванти мають від'ємний нахил, випуклі і не перетинаються?
6. Про що свідчить зміна граничної норми технологічної заміни одного фактора іншим?
7. Чим визначається межа технічної заміни труда капіталом?
8. Поясніть, чому рівновага виробника досягається у точці дотику ізокости і ізокванти.
9. Що таке економія від масштабу і чому вона існує?
10. Яке правило є більш загальним: правило максимізації прибутку або правило найменших витрат? Чому?

III. Тестові завдання:

1. Рівновага виробника визначається законом:

- а) рівності попиту і пропозиції;
- б) максимізації випуску;
- в) рівності зважених граничної продуктивності факторів виробництва;
- г) мінімізації витрат виробничих факторів.

2. Що характерно для даної виробничої функції $Q(L, K)=1/2L^{0,7}K^{0,8}$?

- а) зростаюча економія від масштабу;
- б) постійна економія від масштабу;
- в) спадаюча економія від масштабу;
- г) нічого визначеного сказати неможна.

3. Гранична норма технологічної заміни працею капіталу має вигляд:

- а) $MRTS_{LK}=MP_L/MP_K$;
- б) $-\Delta K/MP_K = \Delta L/MP_L$;
- в) $MRTS_{LK}=MP_L/\Delta L$;
- г) $MRTS_{LK}=-\Delta K/\Delta L$.

4. Середній продукт змінного фактора – це:

- а) загальний обсяг випуску продукції, який відповідає певній кількості змінного фактору за умови незмінності усіх інших факторів;
- б) відношення сукупного продукту змінного фактора до кількості цього фактора, що зайнята у виробництві;
- в) збільшення сукупного продукту змінного фактора відносно до збільшення змінного фактора на одну одиницю;
- г) відношення граничного продукту до кількості змінного фактора, що зайнята у виробництві.

5. В міру руху вниз по ізокванті гранична норма технологічної заміни (MRTS):

- а) збільшується;
- б) залишається незмінною;
- в) зменшується;
- г) правильної відповіді немає.

6. Економічні витрати необхідно визначити як:

- а) витрати фірми на придбання сировини і трудових ресурсів;
- б) компенсацію, що повинна бути виплачена власникам сировинних ресурсів, щоб спонукати останніх пропонувати ресурси й у майбутньому;
- в) оплату будь-яких зобов'язань фірми, що призводять до зняття з її рахунку коштів;
- г) витрати на модернізацію капітального устаткування.

7. Який фактор збільшує змінні витрати фірми?

- а) підвищення орендної плати;
- б) підвищення процентної ставки на банківські кредити;
- в) підвищення заробітної плати основних робітників;
- г) підвищення заробітної плати інженерно-технічних робітників.

8. Що з перерахованого не належить до властивостей загальних короткострокових витрат?

- а) монотонне зростання;
- б) спад граничних витрат при початкових обсягах виробництва;
- в) перевищення довгострокових витрат;
- г) не існує фіксованих витрат.

9. Постійні витрати підприємства – це:

- а) витрати на ресурси за цінами, що діють в момент їхнього придбання;
- б) мінімальні витрати виробництва будь-якого обсягу продукції при найбільш сприятливих умовах виробництва;
- в) витрати, що несе фірма навіть у тому випадку, якщо продукція не виробляється;
- г) жодна із відповідей не є правильною.

10. Витрати, що змінюються пропорційно випуску продукції, називаються:

- а) граничними витратами;
- б) середніми витратами;
- в) постійними витратами;
- г) змінними витратами.

IV. Задачі:

№1

За наведеними витратами підприємця визначте, які відносяться до зовнішніх і внутрішніх (тис. ден. од.):

1. платежі за транспортні послуги – 10;
2. оплата праці помічника – 15;
3. оплата власної праці – 30;
4. оплата сировини – 100;
5. оплата енергетичних ресурсів – 20;
6. орендна плата за приміщення – 12;
7. грошовий капітал, вкладений у виробництво – 225;
8. середній річний відсоток по грошовим кредитам – 4,9%;
9. мінімальна плата, яка необхідна, щоб утримати підприємницький талант виробника в рамках даного підприємництва – 12,5.

Визначте загальну суму витрат виробництва, суму нормального прибутку, розрахуйте бухгалтерський та економічний прибуток, якщо річний дохід від реалізації товару складає 272,5 тис. ден. од.

№2

Підрахуйте середній та граничний продукт фірми, якщо відомо наступні дані:

Години	1	2	3	4	5
Кількість продукції	15	35	50	60	65

№3

Наведена нижче таблиця представляє собою «виробничу сітку», яка характеризує залежність між кількістю факторів виробництва затратами та обсягами випуску продукції.

Капітал, од.	Обсяг випуску продукції						
	6	692	980	1200	1386	1550	1692
	5	694	896	1096	1264	1410	1550
	4	564	600	980	1128	1264	1386
	3	490	692	846	980	1096	1200
	2	400	564	692	600	896	980
	1	282	400	490	564	632	692
	0	1	2	3	4	5	6

1. Обчисліть граничний продукт праці при застосуванні постійної величини капіталу у 2 одиниці та зміни кількості праці від 0 до 6 одиниць.
2. Обчисліть граничний продукт капіталу за умови, що капітал є єдиним змінним фактором при постійному застосуванні 4 одиниць праці.
3. За даними «виробничої сітки» побудуйте графік карти ізоквант.

№4

Заповніть пропуски в наведеній нижче таблиці, що відображає зміну результативності виробництва при постійному обсязі капіталу й змінних обсягах праці. Визначте, з наймом якого працівника фірма відчує дію закону спадної віддачі. Чи варто наймати 4 працівників? Чому?

Витрати праці, чол./тиж.	Обсяг виробництва, тис. од./тиж.	Граничний продукт од/чол.	Середній продукт праці, од./чол.
1	80		
2			90
3		150	
	560		

№5

Заповніть таблицю і визначте, яким є результат діяльності фірми при нарощуванні виробництва – прибуток чи збиток? До якої структури галузі відноситься дана фірма? Обґрунтуйте.

Q	FC	VC	TC	AFC	AVC	ATC	MC	P=MR	TR	EP
0	42,5	0						31		
1	42,5	43						31		
2	42,5	65						31		
3	42,5	80,5						31		
4	42,5	94						31		
5	42,5	108,5						31		
6	42,5	125						31		

ТЕМА 6. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА

I. Теоретичні питання:

1. Витрати виробництва у короткостроковому періоді
2. Витрати виробництва у довгостроковому періоді

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Що таке економічні витрати? Які види витрат Ви знаєте?
2. Покажіть на прикладах, у чому полягає відмінність між зовнішніми і внутрішніми витратами?
3. Що таке граничні витрати? Яка залежність між граничними і середніми змінними витратами підприємства?
4. Що дають підприємцю відомості про розмір нормального, бухгалтерського і економічного прибутку?
5. Що таке нормальний прибуток? Чи може вона розглядатись як компенсація за ризик володаря фірми?
6. Чи відноситься до витрат економічний прибуток?
7. Навіщо підприємцю необхідне вміння розрізняти постійні і змінні статі витрат?
8. Який зв'язок між продуктивністю факторів виробництва і витратами?
9. Як змінюються змінні витрати при розширенні виробництва?
10. Що характеризують граничні витрати у довгостроковому періоді?

III. Тестові завдання:

1. Який фактор збільшує змінні витрати фірми?
 - а) підвищення орендної плати;
 - б) підвищення відсоткової ставки на банківські кредити;
 - в) підвищення заробітної плати основних робітників;
 - г) підвищення заробітної плати інженерно-технічних робітників.

- 2. Економічні витрати необхідно визначати як:**
- а) витрати фірми на придбання сировини і трудових ресурсів;
 - б) компенсацію, що повинна бути виплачена власникам сировинних ресурсів, щоб спонукати останніх пропонувати ресурси і у майбутньому;
 - в) оплату будь-яких зобов'язань фірми, що призводять до зняття з її рахунку коштів;
 - г) витрати на модернізацію капітального устаткування.
- 3. Що з перерахованого не належить до властивостей загальних короткострокових витрат?**
- а) монотонне зростання;
 - б) спад граничних витрат при початкових обсягах виробництва;
 - в) перевищення довгострокових витрат;
 - г) не існує фіксованих витрат.
- 4. Принципове значення явних і неявних витрат виробництва складається в тому, що:**
- а) явні витрати не враховують, а неявні враховують витрати на капітальне устаткування;
 - б) явні витрати пов'язані з виплатами грошей за ресурси з рахунку фірми в банку, а неявні ні;
 - в) неявні витрати не можуть бути обмірювані в грошовій формі;
 - г) явні витрати вимірюються з погляду упущеної можливості альтернативно одержувати реальний фізичний продукт, а неявні – з погляду упущеної вартості цього реального продукту.
- 5. Середні загальні витрати виробництва набувають мінімального значення при такому випуску, коли:**
- а) $AVC=ATC$;
 - б) $MC=ATC$;
 - в) $MC=AVC$;
 - г) прибуток буде максимальним.
- 6. Крива граничних витрат спочатку має спадаючий характер, а потім починає підніматися вгору. Місце зміни напрямку – це точка де:**
- а) гранична продуктивність є максимальною;
 - б) загальні витрати збільшуються;
 - в) середні постійні витрати зменшуються;
 - г) починається зменшення прибутковості.
- 7. В точці мінімальних середніх витрат граничні витрати мають бути:**
- а) більші за середні витрати;
 - б) меншу за середні витрати;
 - в) дорівнюють середнім витратам;
 - г) мінімальними.

8. Фірми зацікавлені в мінімізації витрат. Вони можуть досягти цього за наступних умов:

- а) купувати фактори виробництва на конкурентних ринках;
- б) дотримуватись рівності граничної норми технічного заміщення факторів і співвідношення цін на ці фактори;
- в) підтримувати рівність змінних та постійних витрат;
- г) підтримувати максимальний рівень виробництва.

9. Яке з наведених тверджень є правильним:

- а) бухгалтерські витрати + економічні витрати = нормальний прибуток;
- б) економічний прибуток – бухгалтерський прибуток = зовнішні витрати;
- в) бухгалтерський прибуток + зовнішні витрати = економічний прибуток;
- г) економічні витрати – зовнішні витрати = внутрішні витрати.

10. У точці мінімуму граничних витрат середні витрати мають бути:

- а) спадаючими;
- б) постійними
- в) зростаючими;
- г) мінімальними.

IV. Задачі:

№1

Підрахуйте середній та граничний продукт фірми, якщо відомо такі дані:

Людино-годин	1	2	3	4	5
Кількість продукції	30	70	100	120	130

№2

Виробнича функція фірми має вигляд $Q=100KL$. Якщо ціна праці дорівнює 30 грн., а капіталу – 120 грн., то чому будуть дорівнювати середні витрати виробництва при обсязі випуску – 100 одиниць?

№3

У короткостроковому періоді фірма може коливати використання трудових ресурсів, але не може впливати на обсяг капіталу, що використовується. У наведеній нижче таблиці показано, як зміниться випуск продукції у наслідок зміни об'єктів праці, що використовуються:

- 1) Визначте граничний продукт праці (MP) та середній продукт праці (AP).
- 2) Накресліть криві MP та AP.
- 3) Визначте, при якому рівні використання праці крива MP перетне криву AP;
- 4) Чи вплине зміна у витратах капіталу на розташування кривої MP?

Витрати праці, люд./нед.	Обсяг продукту, грош.од.	MP, граничний продукт	AP, середній продукт
0	0		
1	35		
2	80		
3	122		
4	156		
5	177		
6	180		

№4

Постійні витрати фірми складають 60 грн., змінні – наведено в таблиці нижче. Розрахуйте сукупні, середні, середні постійні, середні змінні і граничні витрати.

Обсяг виробництва, одиниць	Змінні витрати (МС), грн.
1	45
2	85
3	120
4	150
5	185
6	225
7	270
8	325
9	390
10	465

№5

Фірма робить дозиметри. Обсяг продукції – 10 тис. шт. приладів на місяць. Реальний попит на дозиметри на конкурентному ринку складає 100 тис. шт. на місяць. Який варіант раціонально обрати, якщо постійні витрати дорівнюють 100 тис. грош. од., а ринкова ціна дозиметра 15 тис. грош. од.:

- 1) Змінні витрати ростуть прямо пропорційно випуску.
- 2) Змінні витрати при обсязі більш 2 тис. приладів починають рости в 1,5 рази швидше.
- 3) При переході на інший тип дозиметра змінні витрати будуть рости в 1,3 рази швидше, чим у варіанті 1. Ринкова ціна приладу при цьому залишиться такою ж.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

«ТЕОРІЯ ПОВЕДІНКИ ФІРМИ. ТЕОРІЯ РИНКОВИХ СТРУКТУР»

ТЕМА 7. ОСНОВИ РИНКОВИХ СТРУКТУР. ДОСКОНАЛА КОНКУРЕНЦІЯ

I. Теоретичні питання:

1. Фірма на конкурентному ринку.
2. Реакція конкурентної фірми на зміну ціни.
3. Короткострокова крива пропонування фірми і галузі. Ринкова ціна і надлишок виробника.
4. Механізм встановлення довгострокової ринкової рівноваги конкурентної фірми і галузі.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Що таке ринкова структура? Які ринкові структури ви знаєте?
2. У чому полягає принцип максимізації прибутку? Які підходи існують для визначення умов максимізації прибутку?
3. Які критерії ринкової структури є необхідними і достатніми для класифікації ринку як ринку досконалої конкуренції?
4. Поясніть, чи буде крива попиту конкурентного підприємства горизонтальною лінією, якщо покупці цього підприємства не знають ціни інших підприємств?
5. Поясніть, чому підприємство на досконало конкурентному ринку не знижує свою ціну нижче ринкового рівня заради залучення більшої кількості клієнтів.
6. Чому в умовах досконалої конкуренції графік ціни, середнього і граничного доходу співпадають?
7. За яких умов підприємство змушено завершити свою діяльність в певній сфері бізнесу?
8. Чому рівність граничного доходу і граничних витрат є суттєвим для максимізації прибутку у всіх ринкових структурах?
9. Коли досягається довгострокова рівновага для підприємства в умовах досконалої конкуренції?
10. Назвіть недоліки досконалої конкуренції і співставте їх з перевагами.

III. Тестові завдання:

1. **Який із наступних ринків найбільше відповідає умовам досконалої конкуренції?**
 - а) побутової техніки;
 - б) сільськогосподарської продукції;
 - в) меблів;

- г) автомобілів.
- 2. Поняття досконалої конкуренції припускає, що:**
- а) значна кількість фірм, які оперують у галузі, випускає стандартні товари;
 - б) є багато покупців, що купують цей товар з поточною ціною;
 - в) усі продавці та покупці мають повну інформацію про ринок;
 - г) має місце вільний вхід на цей ринок і вихід із нього.
- 3. Крива пропозиції конкурентної фірми на короткострокових часових інтервалах – це:**
- а) крива граничних витрат;
 - б) лінія ціни товару;
 - в) зростаюча частина кривої середніх витрат;
 - г) частина кривої граничних витрат, розташована вище кривої середніх змінних витрат.
- 4. Конкурентна фірма максимізує прибуток при такому обсязі виробництва, коли:**
- а) відстань (по вертикалі) між кривими загальної виручки і загальних витрат найбільша;
 - б) гранична виручка дорівнює граничним витратам;
 - в) ціна продукту дорівнює граничним витратам;
 - г) усі попередні відповіді правильні.
- 5. Підприємство, яке «згоджується з ціною» є підприємство:**
- а) яке не має спроможності контролювати ціни на продукцію, що воно реалізує;
 - б) яке може підняти ціни на продукцію, що воно реалізує;
 - в) яке реалізує різнорідний продукт;
 - г) усі попередні відповіді правильні.
- 6. У конкурентної фірми у стані рівноваги:**
- а) $MC=MP=P$;
 - б) $AR=MR>P$;
 - в) $P=AC - MC$;
 - г) $MR=P - AR$.
- 7. Яке з наступних тверджень означає, що умови досконалої конкуренції не виконуються:**
- а) фірма знаходиться у рівновазі, коли її граничний дохід дорівнює граничним витратам;
 - б) крива попиту на продукт фірми має негативний нахил;
 - в) крива граничних витрат перетинає криву середніх витрат в точці, яка відповідає мінімальному значенню загальних середніх витрат;
 - г) криві середніх та граничних витрат мають U-подібну форму.

- 8. Підприємство в умовах досконалої конкуренції буде виробляти такий обсяг продукції, за якого:**
- а) середні змінні витрати мінімальні;
 - б) середні загальні витрати мінімальні;
 - в) середні постійні витрати мінімальні;
 - г) граничні витрати дорівнюють граничному прибутку.
- 9. Які з наступних умов не характеризують ринкову рівновагу у довгостроковому періоді:**
- а) економічний прибуток дорівнює нулю;
 - б) підприємства виробляють такий обсяг товарів, ціни на які більше чим граничні витрати;
 - в) немає підприємства, схильного змінити свій розмір;
 - г) немає підприємства, схильного збільшити або зменшити випуск продукції.
- 10. Підприємство в умовах досконалої конкуренції буде продовжувати виробляти так довго, поки:**
- а) валовий дохід менше загальних витрат;
 - б) крива валового доходу зростає;
 - в) граничний дохід більше граничних витрат;
 - г) крива граничного доходу зростає.

IV. Задачі:

№1

За наведеними даними обчисліть ринкову ціну, змінні сукупні та середні витрати і визначте, що має робити фірма – збільшити або зменшити випуск продукції, чи закритися?

P	Q	TR	TC	FC	VC	AC	AVC	MC
	2000	10000		3000			11,0	10,0

№2

Фірма N , яка діє на ринку досконалої конкуренції, має інформацію про попит і сукупну вартість виробництва даного виду товару.

Обсяг (т)	Ціна (тис. грош. од./т)	Сукупна вартість (тис. грош. од.)
220	4	286
222	4	296
224	4	300
226	4	306
228	4	326

Якщо фірма прагне максимізувати прибуток, який обсяг товару вона має робити? Якою буде величина прибутку?

№3

Розрахуйте обсяг виручки від продажу і прибутку до і після зниження ціни в умовах досконалої конкуренції. Середня ринкова ціна одиниці виробу 2500 грош. од. Обсяг продажу по цій ціні 1 млн. грош. од. при співвідношенні постійних і змінних витрат 20:80.

Обґрунтуйте, чи правильне рішення прийняв виробник про зниження ціни на одиницю свого товару на 100 грош.од. при показнику еластичності попиту на товар 1,5.

№4

Фірми А, Б, В, Г і Д функціонують в умовах конкурентних ринків.

Заповніть таблицю та проаналізуйте, як фірмам оптимізувати свій стан (розширюватися, скорочуватися, продовжити виробництво в тому ж обсязі чи закритися).

Фірма	P	Q	TR	MR	TC	MC	ATC	AVC
А	4	400				4	3	2
Б		300		8	1200	6		6
В	14		1400			6	10	9
Г	10	600			3300	12		8
Д		100		18		18	22	20

№5

Ринок виробництва механічних пристроїв є досконало конкурентним. Найнижчій точці довгострокової кривої середніх витрат кожного (ідентичного) виробника механічних пристроїв відповідає рівень 4 грн. Це мінімальне значення відповідає випуску 1000 механічних пристроїв на місяць. Коли за оптимального масштабу виробництва підприємство виробляє 1150 механічних пристроїв на місяць, то короткострокові середні витрати для кожного підприємства становлять 5 грн. Крива ринкового попиту для механічних пристроїв задається рівнянням: $Q_D = 140000 - 10000P$, де P - ціна механічного пристрою; Q_D - кількість механічних пристроїв, що відповідає щомісячному попиту. Крива ринкової пропозиції для механічних пристроїв задається рівнянням: $Q_S = 80000 + 5000P$, де Q_S - кількість механічних пристроїв, що відповідає щомісячній пропозиції. (P виражене у гривнях за один пристрій.)

1) Якою є ціна рівноваги механічного пристрою? Чи є вона довгостроковою рівноважною ціною?

2) Скільки підприємств галузі займаються цим виробництвом за умови рівноваги?

3) Якщо крива ринкового попиту змінюється на $Q_D = 150000 - 5000P$, якою є нові рівноважні ціна та випуск продукції за короткостроковий період для галузі та кожної фірми? Підприємства отримують прибутки чи зазнають

збитків? (Припустимо, що кількість підприємств у цій галузі дорівнює кількості підприємств, які могли б існувати за умови довгострокової рівноважної ціни.)

ТЕМА 8. НЕДОСКОНАЛА КОНКУРЕНЦІЯ: ЧИСТА МОНОПОЛІЯ

I. Теоретичні питання:

1. Характерні риси монополії. Чиста монополія.
2. Визначення ціни та обсягів виробництва монополістом, монополістом.
3. Економічні наслідки монополізму.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Що таке монополія, які причини її виникнення в економіці?
2. Чим визначаються ціна і обсяг виробництва за умов чистої монополії?
3. Які Ви знаєте види монополії? Наведіть приклади з реального життя.
4. Як встановлюється рівновага на монополістичному ринку у короткостроковому періоді?
5. У чому полягають відмінності між ринком досконалої конкуренції і чистої монополії?
6. Яка існує залежність між еластичністю попиту на продукцію фірми і ступенем її монополісної влади?
7. Чому монополіст не може назначити будь-яку ціну і виробити будь-яку кількість товару?
8. Монополія являє собою «зло» або «благо» для суспільства? Хто у вигаді і хто у програді в результаті встановлення монополії?
9. Чому деякі фірми володіють великою монополісною владою, а інші незначною? Що б Ви включили в поняття «монополістична влада»?
10. За яких обставин фірма буде володіти монополісною владою? Як концентрація виробництва впливає на монополісну владу?

III. Тестові завдання:

1. Термін «недосконалий конкурент» у ринковій економіці стосується продавця, що:
 - а) діє поза системою спеціалізації і цін;
 - б) пропонує достатній обсяг товарів, щоб впливати на ціни;
 - в) намагається зруйнувати існуючий стандарт споживчих переваг;
 - г) свідомо або несвідомо використовує неефективні засоби виробництва.
2. У моделі монополії вважається, що:
 - а) продавці і покупці сприймають ціни як задані;
 - б) проникнення на ринок нових фірм не обмежене;
 - в) у покупців обмежений вибір;

- г) виробляється стандартизована продукція.
- 3. Які з наступних припущень не відповідають теорії чистої монополії?**
- а) дуже високі бар'єри на вході;
 - б) тільки один продавець;
 - в) продавець реалізує товар, у якого немає близьких замінників;
 - г) продавець реалізує товар дуже високої якості.
- 4. У галузі з монополістичною конкуренцією:**
- а) кожне підприємство галузі виробляє диференційований продукт;
 - б) існують бар'єри на вході;
 - в) існує декілька продавців;
 - г) всі відповіді вірні.
- 5. Для монополістичного підприємства:**
- а) крива граничного прибутку лежить нижче кривої попиту;
 - б) крива граничного прибутку і крива попиту збігаються;
 - в) крива граничного прибутку лежить вище кривої попиту;
 - г) граничний прибуток дорівнює ціні.
- 6. Яке з даних тверджень є помилковим?**
- а) монополіст стикається зі спадною кривою попиту;
 - б) для монополіста граничний прибуток більше ціни;
 - в) крива граничного прибутку монополіста лежить нижче його кривої попиту;
 - г) монополіст «диктує ціни».
- 7. Припустимо, монополіст може продавати 10 одиниць товару за ціною 900 грош. од. за одиницю, але продаж 11 одиниць викликає зниження ціни до 880 грош. од. Граничний дохід при збільшенні обсягу продажу з 10 до 11 одиниць дорівнюватиме, грош. од.:**
- а) 880;
 - б) 680;
 - в) 900;
 - г) 9680.
- 8. Монополіст, який бажає максимізувати прибуток, завжди виробляє такий обсяг продукції, за якого:**
- а) попит нееластичний або одиничної еластичності;
 - б) еластичний або одиничної еластичності;
 - в) одиничної еластичності;
 - г) монополіст не бере до уваги еластичність попиту.
- 9. Цінова дискримінація – це:**
- а) продаж за різними цінами однієї й тієї ж продукції різним покупцям;

- б) відмінності в оплаті праці за національністю або за статтю;
- в) експлуатація працюючих шляхом установлення високих цін на споживчі товари;
- г) підвищення ціни на товар більш високої якості.

10. Крива ринкової пропозиції фірми-монополіста:

- а) відповідає відрізку кривої MC , розташованому вище кривої AVC ;
- б) відповідає відрізку кривої MC , розташованому вище кривої AC ;
- в) не існує;
- г) абсолютно нееластична.

IV. Задачі:

№1

Функція попиту та функція граничних витрат для монополіста наступні: $P=1000-2Q$, $MC=10+0,5Q$. Визначте ціну та обсяг виробництва за якого фірма отримає максимальний прибуток. Якщо держава встановить верхню межу ціни, то якою повинна бути максимальна ціна, яка не буде створювати дефіцит на ринку?

№2

Функція попиту та функція граничних витрат для монополіста наступні: $P = 1000 - 2Q$, $MC = 10 + 0,5Q$. Визначити ціну та обсяг виробництва при яких фірма отримує максимальний прибуток. Якщо держава встановить верхню межу ціни, то якою повинна бути максимальна ціна, яка не буде створювати дефіцит на ринку.

№3

На монопольному ринку є фірма і 6 покупців. 1-й покупець готовий придбати товар по 100, 2-й – по 80, 3-й – по 75, 4-й – по 70, 5-й – по 60, 6-й – по 55 грн. за одиницю. Граничні витрати фірми, пов'язані з випуском кожної одиниці продукції, складають 30 грн. Фірма встановлює єдину ціну на всі 6 одиниць товару в розмірі 55 грн. Визначте прибуток монополіста; втрати монополіста від встановлення єдиної ціни, величину виграшу споживача за такої цінової політики фірми; встановіть умови проведення цінової дискримінації фірмою монополістом і визначте виграш монополіста від цінової дискримінації.

№4

Ви – «чистий» монополіст. в разі, коли ви встановлюєте ціну 50 грош. од., то продаєте 1 од. продукції; понизив ціну до 45 грош. од. – продаєте 2 од. Послідовно знижуючи ціну на 5 гр. од. при кожному розширенні виробництва на одну додаткову одиницю продукції, який Ви отримаєте граничний дохід (MR)? Валовий дохід (TR)?

Продемонструйте одержані дані в наступній таблиці, зробіть графічне зображення валового та граничного доходу:

Ціна, грош. од.	Обсяг, од.	Валовий дохід, грош. од.	Граничний дохід, грош. од.
50	1		
45	2		
і т.д.	і т.д.		

ТЕМА 9. РИНОК МОНОПОЛІСТИЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

I. Теоретичні питання:

1. Характерні риси монополістичної конкуренції.
2. Ціноутворення за умов монополістичної конкуренції.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Які характерні риси притаманні монополістичній конкуренції?
2. Що спільного і відмінного між досконалою і монополістичною конкуренцією? Які переваги і недоліки монополістичної конкуренції?
3. Поясніть, чому монополістична конкуренція представляє собою монополію до того моменту, коли у споживача з'являється бажання купувати продукти, що є близькими заміниками, і стають конкурентною за межами цієї точки?
4. Поясніть, чому в умовах монополістичної конкуренції фірми часто надають перевагу неціновій конкуренції.
5. Яку роль відіграє реклама в умовах монополістичної конкуренції?
6. Поясніть, чому можна говорити про тенденцію отримання нормального прибутку в довгостроковому періоді для фірм, що діють в умовах монополістичної конкуренції.
7. Поясніть, чому економічний прибуток дорівнює нулю, хоча ціни в довгостроковій рівновазі на ринку з монополістичною конкуренцією перевищують граничні витрати.
8. Поясніть, чому ціна довгострокової рівноваги і випуск монополістично конкурентної фірми змінюється, якщо інші фірми увійдуть у галузь або вийдуть з неї.
9. Чому фірми на ринках з монополістичною конкуренцією здійснюють випуск, який не досягає рівня, що відповідає LAC_{min} ? Які наслідки надлишкової потужності?
10. Яким чином реклама на ринках з монополістичною конкуренцією може знизити витрати, пов'язані з надлишковою потужністю? У якому сенсі витрати з утримання надлишкових виробничих потужностей є наслідком різноманіття товарів на ринку?

III. Тестові завдання:

- 1. Ринки досконалої і монополістичної конкуренції мають спільну рису:**
 - а) випускаються диференційовані товари;
 - б) на ринку оперує багато покупців і продавців;
 - в) випускають однорідні товари;
 - г) ринкова поведінка кожної фірми залежить від реакції її конкурентів.

- 2. Яке з тверджень відповідає теорії монополістичної конкуренції:**
 - а) існують великі бар'єри на вході в галузь;
 - б) багато продавців і багато покупців;
 - в) кожне підприємство в галузі виробляє і продає диференційовану продукцію;
 - г) існують бар'єри на виході з ринку.

- 3. Підприємство в галузі з монополістичною конкуренцією:**
 - а) подано спадною кривою попиту і тому воно диктує ціну;
 - б) подано горизонтальною кривою попиту і тому воно погоджується з ціною;
 - в) подано спадною кривою попиту і тому воно погоджується з ціною;
 - г) подано горизонтальною кривою попиту і тому воно диктує ціну.

- 4. Підприємство в галузі з монополістичною конкуренцією виробляє такий обсяг продукції, при якому:**
 - а) ціна дорівнює граничним витратам;
 - б) граничні прибутки дорівнюють граничним витратам;
 - в) досягається ефективність у розподілі ресурсів;
 - г) середні загальні витрати мінімальні.

- 5. В умовах монополістичної конкуренції індекс Лернера:**
 - а) від'ємний ;
 - б) позитивний;
 - в) дорівнює нулю;
 - г) або позитивний, або дорівнює нулю.

- 6. Довгострокова рівновага на ринку монополістичної конкуренції приводить до:**
 - а) перевищення цін над середніми витратами;
 - б) зниженню індексу Херфіндаля-Хіршмана;
 - в) перевищенню граничних витрат над ринковими цінами;
 - г) зникненню економічного прибутку.

- 7. У разі монополістичної конкуренції за умов рівноваги в довгостроковому періоді:**

- а) кожна фірма має невеликий позитивний економічний прибуток;
- б) кожна фірма веде виробництво таким чином, що обсяги її випуску відповідають мінімуму довгострокової граничної вартості;
- в) зникає диференціація продукції;
- г) кожна фірма має ціну, яка дорівнює довгостроковим середнім витратам.

8. Якщо монополія в галузі замінюється на монополістичну конкуренцію, то від цього:

- а) виграють продавці;
- б) виграють покупці;
- в) ніхто не виграє;
- г) виграють і продавці, і покупці.

9. На відміну від чистої монополії, на ринку монополістичної конкуренції:

- а) відсутня монопольна влада;
- б) відсутня цінова дискримінація;
- в) крива попиту на товар фірми має спадний характер;
- г) вільний вступ та вихід з ринку.

10. Мережа аптек є прикладом галузі, де існує монополістична конкуренція. Що з перерахованого Ви вважаєте нетиповим для такого роду занять?

- а) додатний прибуток у короткостроковому періоді;
- б) нульовий прибуток у довгостроковому періоді;
- в) ціни, що дорівнюють граничній вартості;
- г) використання місце розташування для диференціації продукції.

IV. Задачі:

№1

Кожна з 20 фірм монополістично конкурентної галузі має криву попиту, задану рівнянням $P=10-Q$. Визначте аналітичний вираз для кривої попиту кожної фірми після входження в галузь 5 нових фірм.

№2

Попит на продукцію фірми – виробника цукерок, що максимізує прибуток в умовах монополістичної конкуренції, відображається функцією $Q^D=20 - P/(-4)$.

Які граничні витрати має фірма – монополістичний конкурент, якщо рівноважна ціна дорівнює 44 грош. од.?

№3

Фірма, що є монополістичним конкурентом, запланувала на наступний рік такі показники.

Обсяг виробництва (Q), од.	Ціна одиниці продукції (P), грош. од.	Постійні витрати (FC), грош. од.	Змінні витрати (VC), грош. од.
0	85	35	0
1	80	35	30
2	75	35	55
3	70	35	75
4	65	35	100
5	60	35	130
6	55	35	160
7	50	35	200
8	45	35	250

Знайдіть за допомогою методів зіставлення валових і зіставлення граничних показників найбільш вигідні для підприємства ціну та обсяг реалізації. Визначте величину прибутку. Проілюструйте графічно.

№4

Фірма випускає товар в умовах чистої монополії. Функція попиту на цей товар: $P=144-3Q$, а функція середніх витрат: $AC=(25:Q)+Q$. За якого обсягу випуску прибуток фірми буде максимальним?

ТЕМА 10. ОЛІГОПОЛІЯ

I. Теоретичні питання:

1. Характеристика ринку олігополії.
2. Моделі рівноваги олігополії.
3. Моделі ціноутворення на ринку олігополії.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Назвіть характерні риси олігополії.
2. Що спільного і які відмінності між монополістичною конкуренцією і олігополією; олігополією і монополією?
3. Як ламана крива попиту допомагає пояснити негнучкість олігополістичних цін?
4. У чому полягають недоліки ламаної кривої попиту?
5. Чому у олігополістичних фірм є стимули для змови?
6. Які припущення відносно реакції конкурентів на зміни цін якої-небудь однієї фірми лежать в основі ламаної кривої попиту? Чому існує розрив в кривій граничного доходу?
7. Чи можна картель вважати чистою монополією?

8. Які методи ціноутворення застосовують олігополісти?
9. Які умови існування лідерства в цінах і цінової дискримінації в умовах олігополії?
10. Які умови і обмеження цінової дискримінації? Чи будь-яка ринкова структура може призвести до цінової дискримінації?

III. Тестові завдання:

- 1. Олігополія – це ринкова структура, де оперує:**
 - а) велика кількість конкуруючих фірм, що виготовляють однорідний товар;
 - б) велика кількість конкуруючих фірм, що виготовляють диференційований продукт;
 - в) невелика кількість конкуруючих фірм;
 - г) тільки один великий покупець.

- 2. Якщо виробництво у галузі розподілено між кількома фірмами, що контролюють ринок, то така структура ринка називається:**
 - а) досконалою конкуренцією;
 - б) олігополією;
 - в) монополією;
 - г) монополією.

- 3. Якщо вартість доставки на таксі від компанії «Швидкість» знизиться на 15% й інші фірми у цій сфері транспортних послуг зроблять те саме, то що з наведеного нижче характеризує структуру ринку, на якому компанія «Швидкість» пропонує свої послуги:**
 - а) монополістична конкуренція;
 - б) монополія;
 - в) ідеальна конкуренція;
 - г) олігополія.

- 4. Що з наведеного нижче характеризує олігополію і суперечить умовам монополістичної конкуренції?**
 - а) багато покупців;
 - б) встановлюючи ціни, продавці враховують реакцію конкурентів;
 - в) фірма змушена враховувати дії своїх конкурентів;
 - г) фірми максимізують прибуток.

- 5. Цінова війна призводить до:**
 - а) встановлення конкурентної рівноваги;
 - б) втрати фірмами-олігополістами прибутків;
 - в) збільшення прибутків фірм-олігополістів;
 - г) виграшу фірм-олігополістів.

- 6. Олігополістичний ринок схожий на ринок монополістичної конкуренції в тому, що:**
- а) продукція може бути і стандартизованою, і диференційованою;
 - б) виробники діють стратегічно, тобто враховують поведінку конкурентів;
 - в) діє незначна кількість продавців;
 - г) фірми варіюють ціни.
- 7. Картель може встановити повну монополію на ринку з відкритою інформацією, можливістю укладання угод довіри та вільним виходом:**
- а) і в короткостроковому, і в довгостроковому періоді;
 - б) у короткостроковому, але не в довгостроковому періоді;
 - в) у довгостроковому, але не в короткостроковому періоді;
 - г) тільки за умов дуополії Бертрана, а не Курно.
- 8. Якщо фірма знизить ціну, то конкуренти її підтримають, а якщо фірма підвищить ціну – ніхто не буде наслідувати такий приклад. Мова йде про:**
- а) цінову війну;
 - б) ламану криву попиту;
 - в) цінове лідерство;
 - г) високу цінову конкуренцію.
- 9. Принцип «витрати плюс» виражається формулою:**
- а) $AVC + AFC$;
 - б) $AFC(1+r)$;
 - в) $AVC(1+r)$;
 - г) $ATC + AVC(1+r)$.
- 10. Ламана крива попиту для олігополіста обов'язково передбачає:**
- а) розрив кривої MR ;
 - б) розрив кривої MC ;
 - в) що ціна товару не повинна бути вище MR ;
 - г) що поведінка фірм не оптимальна.

IV. Задачі:

№1

Крива ринкового попиту для дуополії Штакельберга (фірма-лідер і фірма-аутсайдер) визначається рівнянням $P=20-Q$. Граничні витрати фірм є сталими $MC=4$.

Визначте:

- 1) Оптимальні обсяги випуску фірм.
- 2) Сукупний обсяг виробництва галузі та ціну продукції.
- 3) Величину економічного прибутку, що отримає кожна фірма.

№2

Дослідження ринку сірників, що знаходиться в умовах дуополії, встановило, що функції реагування кожної фірми-виробника сірників мають наступний вигляд: $Y_1=100-2Y_2$, $Y_2=100-2Y_1$, де Y_1 і Y_2 характеризують обсяги виробництва відповідно першої і другої фірм. Розрахуйте пропорції розподілу ринку між ними. Наведіть графіки реагування фірм.

№3

В галузі діють дві фірми, граничні витрати яких однакові і дорівнюють нулю. Попит на продукцію галузі дорівнює $P=100-Q$, де P – ціна, Q – обсяг попиту. Яким чином фірми розподілять ринок між собою в умовах рівноваги Курно. Якою буде ціна рівноваги?

№4

В галузі діють дві фірми, граничні витрати яких однакові і рівні нулю. Попит на продукцію галузі становить: $P=100 - Q$.

Визначте ціну і обсяг виробництва за умов, що галузь є конкурентною; ціну і обсяг виробництва за умови, що фірми об'єднуються в картель.

№5

Крива ринкового попиту для дуополії Бертрана описується рівнянням $P=10 - Q$. Граничні витрати фірм є сталими $MC = 2$. Визначте рівноважну ціну і обсяг випуску для кожної фірми; величину економічного прибутку фірм.

ТЕМА 11. РИНКИ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА

I. Теоретичні питання:

1. Попит на фактори виробництва.
2. Пропонування і рівновага на ринку праці.
3. Пропонування і рівновага на ринках капіталу та землі.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. Чому ринок ресурсів і ціноутворення на ньому неможна аналізувати так само, як і ринки будь-яких інших товарів?
2. Які економічні функції земельної ренти?
3. Чи впливає переважання тієї чи іншої форми власності на землю на величину орендної плати і ціну землі?
4. Визначте особливості функціонування ринку праці.
5. Поясніть особливість кривої пропозиції праці.
6. Як зростання продуктивності праці в певній галузі економіки вплине на заробітну плату у цій галузі?

7. Яким чином обрана фірмою політика амортизації впливає на попит на капітал?
8. Поясніть капітал як запас і як потік.
9. Як формується попит на капітал?
10. Яка ринкова структура відповідає ринку капіталу, землі, праці? Поясніть.

III. Тестові завдання:

1. Попит на ресурс залежить від:

- а) ціни продукту, виробленого за допомогою даного ресурсу;
- б) цін ресурсів-замінників;
- в) цін взаємодоповнюючих ресурсів;
- г) ціни даного ресурсу.

2. Граничні витрати на працю:

- а) являють собою збільшення змінних витрат при збільшенні обсягу випуску продукції на одиницю;
- б) являють собою збільшення постійних витрат при збільшенні обсягу випуску продукції на одиницю;
- в) абсолютно нееластичні для монополіста;
- г) являють собою збільшення загальних витрат на працю при найманні додаткового працівника.

3. Пропозиція землі є:

- а) абсолютно еластичною;
- б) абсолютно нееластичною;
- в) відносно еластичною;
- г) відносно нееластичною.

4. Крива попиту підприємства на ресурс є його:

- а) кривою середнього фізичного продукту на ресурс;
- б) кривою граничного фізичного продукту на ресурс;
- в) кривою середньої прибутковості ресурсу;
- г) кривою граничної прибутковості ресурсу.

5. Що призведе до скорочення попиту на землю?

- а) скорочення врожайності;
- б) збільшення ставки позичкового проценту;
- в) зниження ставки позичкового проценту;
- г) збільшення родючості ґрунтів.

6. Коли процентні ставки падають, споживач, котрий прагне в будь-якій ситуації максимізувати свою корисність, буде:

- а) заощаджувати менше;
- б) заощаджувати більше;

- в) заощаджувати так сам, як і раніше;
 г) заощаджувати менше, більше або так само, залежно від його смаків та переваг щодо поточного і майбутнього споживання.
- 7. Якщо в певному виробничому процесі капітал і праця виступають субститутами, то при зростанні ціни капіталу крива попиту на працю:**
 а) зміщується праворуч;
 б) залишається без змін;
 в) зміщується ліворуч;
 г) стає горизонтальною лінією.
- 8. Визначте фактор, що не впливає на еластичність ринкового попиту на ресурс:**
 а) частка витрат на ресурс у витратах фірми;
 б) еластичність попиту на вироблену продукцію;
 в) технологія виробництва певної продукції;
 г) серед наведеного правильної відповіді немає.
- 9. Якщо заробітна плата знижується, то за інших рівних умов, робітник:**
 а) працює більше;
 б) працює менше;
 в) працює стільки ж;
 г) вирішує це питання, віддаючи перевагу роботі або відпочинку.
- 10. Попит на ресурс зростає, якщо:**
 а) збільшиться попит на товар, що виробляється з використанням даного ресурсу;
 б) зменшиться продуктивність ресурсу;
 в) ціна на ресурси-замінники зменшиться;
 г) ціни на взаємодоповнюючі ресурси підвищаться.

IV. Задачі:

№1

Меблева фабрика реалізує крісла на досконало конкурентному ринку за незмінною ціною $P=100$ грош. од. При заданій кількості праці залежність загального випуску від кількості капіталу наведена таблиці.

K	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Q	0	15	32	48	61	70	78	83	87	90	92

За допомогою кривих MRP_K та ARP_K побудуйте криву попиту на капітал. Який попит на капітал буде мати фабрика, якщо прокатна ціна капіталу становитиме 400 грош. од.?

Яку максимальну ціну може платити фабрика за одиницю капіталу?

№2

Фірма N є досконалим конкурентом на ринку благ і на ринку праці. Її технологія характеризується виробничою функцією $Q=180 \times L^2$. Фірма наймає працю за $r_L=10$ та продає виготовлену продукцію за $P=30$.

Скільки праці найматиме фірма N.

№3

Фірма є монополістом на ринку товарів та досконалим конкурентом на ринку ресурсів. Ціна ресурсу дорівнює 22 грош. од. визначте, при якій граничній продуктивності ресурсу фірма отримає максимальний прибуток, базуючись на наступних даних:

Кількість ресурсу	4	5	6	7	8	9	10
Гранична продуктивність ресурсу	21	20	18	15	11	6	0
Граничний дохід	1,6	1,4	1,2	1,0	0,8	0,6	0,4

№4

Фірма N з метою максимізації прибутку збільшує кількість капіталу, прокатна ціна якого становить 15 грош. од. Зміну результативності виробництва при заданій кількості праці і змінних обсягах капіталу наведено в таблиці.

K	10	11	12	13	14	15
Q	50	61	71	79	84	85

Визначте обсяг попиту фірми на капітал, якщо:

- 1) Фірма є досконалим конкурентом на ринку капіталу і досконалим конкурентом на ринку благ, продаючи свою продукцію по 3 грош. од.
- 2) Фірма є досконалим конкурентом на ринку капіталу і монополістом на ринку благ, де при продажу продукції одержує виручку, розмір якої залежно від обсягу проданої продукції подано в таблиці.

Q	50	61	71	79	84	85
TR	191,4	193	194,5	195,9	197,1	198,1

ТЕМА 12. ЗАГАЛЬНА РІВНОВАГА І ЕФЕКТИВНІСТЬ РИНКОВОЇ СИСТЕМИ

I. Теоретичні питання:

1. Ефективність за Парето та соціальний оптимум. Часткова та загальна рівновага.
2. Ефективність обміну і розподілу ресурсів у споживанні та виробництві.

3. Дефекти ринку і державне регулювання.

II. Питання для самостійного опрацювання:

1. У чому полягає відмінність часткової і загальної рівноваги?
2. Що являє собою система (вектор) рівноважних цін?
3. Розкрийте сутність процесу взаємодії двох ринків благ.
4. У чому полягає механізм встановлення рівноваги на двох ринках?
5. Коли стан рівноваги буде стійким, а коли нестійким?
6. Що являє собою модель загальної економічної рівноваги Вальраса?
7. В якому випадку для аналізу використовуються крива виробничих можливостей?

III. Тестові завдання:

- 1. Під час аналізу часткової рівноваги, якщо попит на цукор змінюється, економісти аналізують вплив цього фактора:**
 - а) тільки на ринок цукру;
 - б) на всі ринки, де цукор є товаром-замінником;
 - в) на всі ринки, де цукор є товаром-замінником;
 - г) на всі ринки, де цукор є ресурсом для виробництва;
 - д) на всі ринки, де зміна ціни на цукор може привести до зміщення кривих попиту або пропозиції.
- 2. Якщо дві особи мають криві байдужості між двома товарами, які є прямими лініями, та однакові граничні норми заміщення одного товару іншим, тоді крива контрактів між ними на діаграмі Еджворта:**
 - а) є діагональною лінією;
 - б) є точкою у середині діаграми;
 - в) збігається зі сторонами діаграми;
 - г) є всією діаграмою.
- 3. Зміна рівноважної ціни і рівноважного обсягу виробництва на окремих ринках є аналізом:**
 - а) загальної рівноваги;
 - б) споживчої рівноваги;
 - в) часткової рівноваги;
 - г) рівноваги виробника.
- 4. Якщо продукт А використовується у виробництві продукту В, а продукт В виступає доповнювачем продукту С, то зменшення ціни А приведе до:**
 - а) зростання пропозиції продукту В і зростання попиту на продукт С;
 - б) скорочення пропозиції продукту В і зростання попиту на продукт С;
 - в) скорочення пропозиції продукту В і скорочення попиту на продукт С;
 - г) зростання пропозиції продукту В і скорочення пропозиції продукту С.

- 5. Якщо гранична норма заміщення риби м'ясом для Ольги дорівнює 2, а для Юрія – 4, то:**
- а) розподіл благ оптимальний за Парето;
 - б) для досягнення оптимального розподілу необхідно перерозподілити м'ясо на користь Ольги, а рибу – на користь Юрія;
 - в) для досягнення оптимального розподілу необхідно перерозподілити м'ясо на користь Юрія, а рибу – на користь Ольги;
 - г) для відповіді недостатньо інформації.
- 6. Усі умови Парето-оптимальності можуть виконуватися лише в умовах:**
- а) регульованої монополії;
 - б) монополістичної конкуренції;
 - в) досконалої конкуренції;
 - г) олігополії.
- 7. Встановлення нової рівноваги може бути викликане зміною в ціні ресурсу:**
- а) на ринку даного ресурсу;
 - б) на ринках даного ресурсу і продукту, у виробництві якого використовується цей ресурс;
 - в) на ринках даного ресурсу, продукту, у виробництві якого використовується даний ресурс, та інших ресурсів, що використовуються у виробництві цього продукту;
 - г) на ринках різних продуктів і ресурсів, включаючи ті з них, які прямо не пов'язані з виробництвом і споживанням даного ресурсу.
- 8. Для досягнення ефективного розміщення ресурсів необхідно досягти ефективності:**
- а) у виробництві;
 - б) у споживанні;
 - в) в обміні;
 - г) в усіх випадках.
- 9. Зростання обсягу споживання одного ресурсу в економіці при даній його ефективності використання та незмінних цінах призведе до:**
- а) зсуву кривої виробничих можливостей економіки вгору;
 - б) зсуву кривої виробничих можливостей економіки донизу;
 - в) досягнення повного використання ресурсів;
 - г) ніяк не вплине на економіку.
- 10. В економіці досягається виробнича ефективність, якщо:**
- а) усі фірми максимізують вартість виробництва;
 - б) відсутня конкуренція між виробниками;
 - в) повністю використовуються деякі ресурси;

г) знижуються середні витрати виробництва.

IV. Задачі:

№1

На основі аналізу загальної рівноваги відстежте ринкові наслідки таких подій: прискорення економічного зростання в Україні через зростання доходів населення привело до збільшення попиту на побутову техніку.

№2

Припустимо, що посушливе літо зменшило пропозицію твердих сортів пшениці. За умови, що макаронні вироби і овочі є одним з основних продуктів харчування і є взаємозамінними, на основі графіків пропозиції та попиту відобразити і пояснити засухи для:

- 1) ціни твердих сортів пшениці;
- 2) пропозиції макаронних виробів;
- 3) попит на овочі.

Описати загальних рисах характер відповідних пристосувань ринку ресурсів.

№3

Припустимо, що економіка перебуває у стані загальної рівноваги. Доходи населення зросли, але споживчий попит не змінився які зміни відбулися в описаній економіці?

№4

Ліза має 8 стаканів молока і 2 булочки. Степан має 2 стакани молока та 4 булочки. За таких умов гранична норма заміни молока на булочки у Лізи становить 3, а у Степана 1. Накресліть діаграму Еджворта і покажіть, чи є такий розподіл ефективним.

Навчальне видання

Фоміна Олена Олександрівна, к.е.н., доцент
Зиза Олена Олександрівна, к.е.н., доцент
Москаленко Катерина Сергіївна, асистент

Кафедра економічної теорії

МІКРОЕКОНОМІКА

Зведений план 2017 р., поз. № ____
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
50005, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 16.